

GURUTZEKO JOAN DONEAREN OLERKIAK

A. MANESSIER-EN TAPIZETAN

Sarrera

Tapizak eta dagozkien iruskinak aurkeztu baino lehen, Alfred Manessier ertilarri handia eta beronen ertilarri-bizitza aurkeztea dagokigu, labur-bilduz bada ere.

1911 Abenduaren 5n Saint-Ouen-en jaio, Abbeville (Somme).

Ikasketak egin Amiens-en.

Aita: merkatari. Aitona: Argin.

1929 Paris-en Arte Ederren eskolan (arte plastikatako eskola nagusian) arkitektura ikasten. Aldi berean, Louvre-n Tintoretto, Rembrandt ta abar kopiatzen ditu, eta ia osoan margolaritzari emanik ari da.

1933 Aspalditik Le Moal-ekin adiskide da eta beronekin Eygalières-en margo-lanetan. *Indépendants* delako taldean sartu da.

1935 Ranson Akademia ikusi du, Bissière irakasle duen akademia, eta Bertholeren eta Etienne-Martin eta Stahly eskultoreen ezagutza egin du.

1936-1937 Amiens-en eman du denboraldi bat aitaren eriotzeak sortu duen ondare arazoa konpontzen. Nazioarteko Erakusketa bere adiskideekin eta Esteve-rekin lan-kide.

1938-1939 Lyon-go *Témoignage* taldekoa eginik, bere lanak Pariseko Breteau Galerian erakusten ditu, Rue des Canettes kalean, geroko Bonaparte izenekoan. Thérèse Simonnet hartu du emazte.

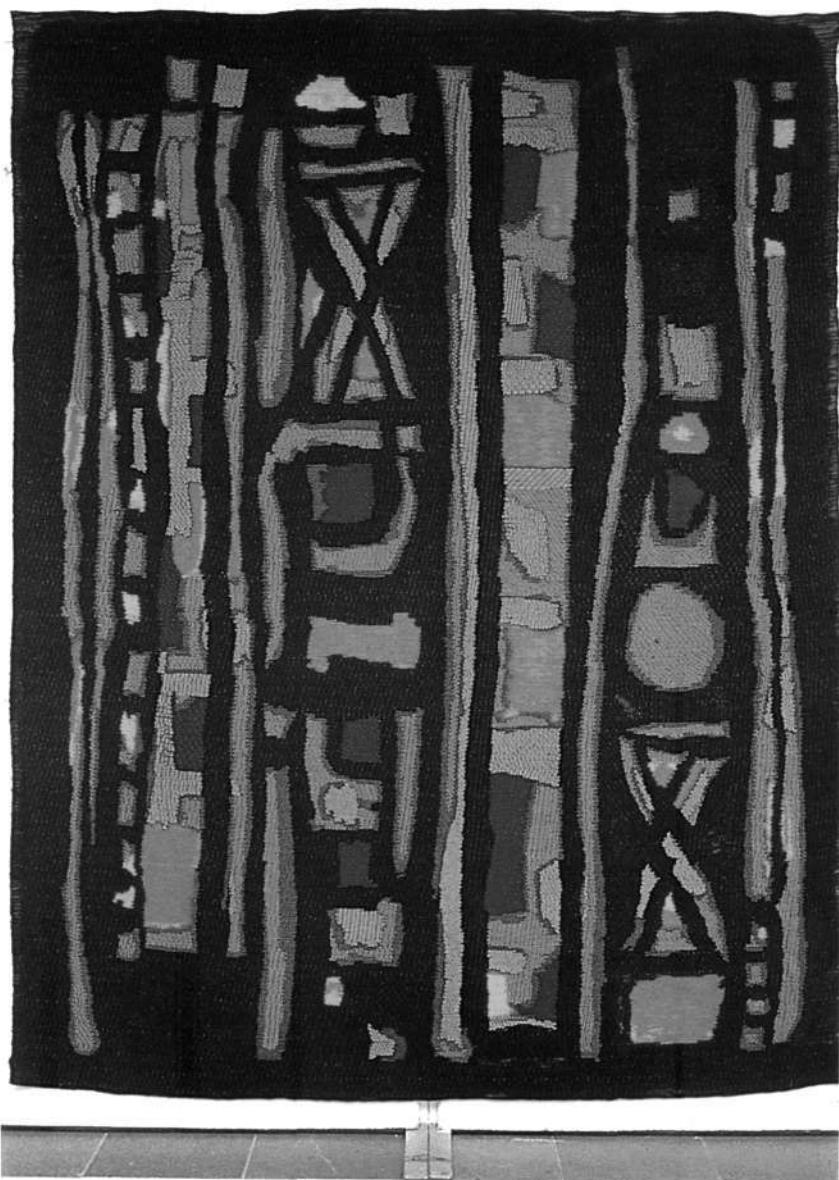
1940-1941 Jean Baptiste semea jaio zaio. Benauge-n, Bissière ondoan, hasi da bizitzen. Parisera itzuli eta Braun Galeriako erakusketa parte hartzen du, *frantzes giroko ogei margolari* deritzanean.

1942-1944 *Jeune France*-koan lanean. Erakusketa askotan parte hartzale, Berri-Raspail Galerian, France Galerian, baita Maiatz-erakusketa. Bolara labur batez egonaldi laburra egin du Soligny trapakoen fraide-etxearen eta betiko Jainkozaletu.

- 1945** Bere alaba Kristinaren jaiotzea.
- 1946** Drouin Galerian erakusketa Le Moal eta Singier-ekin batean.
- 1948** Saulchoir-ko Dominikarrentzat zazpi metroko tapiza egin.
- 1949** Mistikazko eta irudigabako margolaritzarako joera. Billiet-Caputo Galerian eta Jeanne Bucher Galerian erakusketak egin. Le Crotoy-k eta Estuaire de la Somme-k markatutako eragina du, hemen eman baititu udaldi batzu. Les Bréseux (Doubs-en) lehioak egin.
- 1951-1955** Atzerriean erakusketa asko. Sariak: Sao Paulo-ko Biurtekoan, Vienako erligiozko arte-erakusketan, Carnegie Institutuan, Venezuelako Valenzian. Lan-deiak datorzkio Basel-en eta Arles-en berin-lehioak, Eziketa Ministeritzarako tapizak, meza-jantziak egiteko.
- 1956-1957** Holandako aldia. Urteko aldi batez Emancé-n bizi izan da. Hem-erako mosaiko eta pastazko berinak egiten.
- 1958-1959** Haute-Provence-n bizi da. Aldaketa handiak oraingoan, kromatismo oso bizia, ezin egonezko lan egin beharra. Erakusketak leku askotan: Parisen, Zürich, Den Haag, Essen. Lehioak...
- 1960** *L'Estacade du Grotoy*, $3,90 \times 4,25$ metroko tapiza. *Decamerone* apaintzeko antzoki-apaingarriak.
- 1962** Madrid-en aldi labur batez. Goia-k bereganatu du. Veneziako Biurtekoan, sari nagusia irabazi. *Composition noire et bleu*, $5m^2$ tapiza.
- 1963-1966** Españako aldia. Behin eta berriz Valenciako Luchente-ko ermitan izan da. Gogo berozko, margo bizikzo lana. Sakona. Erakusketak: Paris, Washington, Caen, Oslo, Lund, Bonn, Bremen. Kolonian Moutier-en berin-lehioak egiten, eta Havre-rako tapiz handia.
- 1967-1969** Canadara joanak, azkenez, nolabaiteko lasapidea dakarkio. Berin-lehioak eta tapizak egiteko deirik asko datorkio, horrela margo-lanak utziz. Bere herrian eta atzerrian zehar, bidenabar lehengo lanak ikusten. Robert Hessens-ek filma bat egin dio.
- 1970-1971** Erakusketak Paris-en eta atzerrian. Mosaikoak Rue Vavin-eko kapilla-rako egin. Amabi tapiz, *Les Cantiques de Saint-Jean de la Croix* gaitzat harturik.
- Eta hain zuzen, Joan Gurutzekoaren poemok irudiarazteko egin zituen 12 tapizok ($3 \times 2,35$ metrokoak) dira artikulu honen gaia.

A. Manessier.

En la noche dichosa,
en secreto que nadie me veía,
ni yo miraba cosa,
sin otra luz y guía
sino la que en el corazón ardía.

[*Noche*, 3]

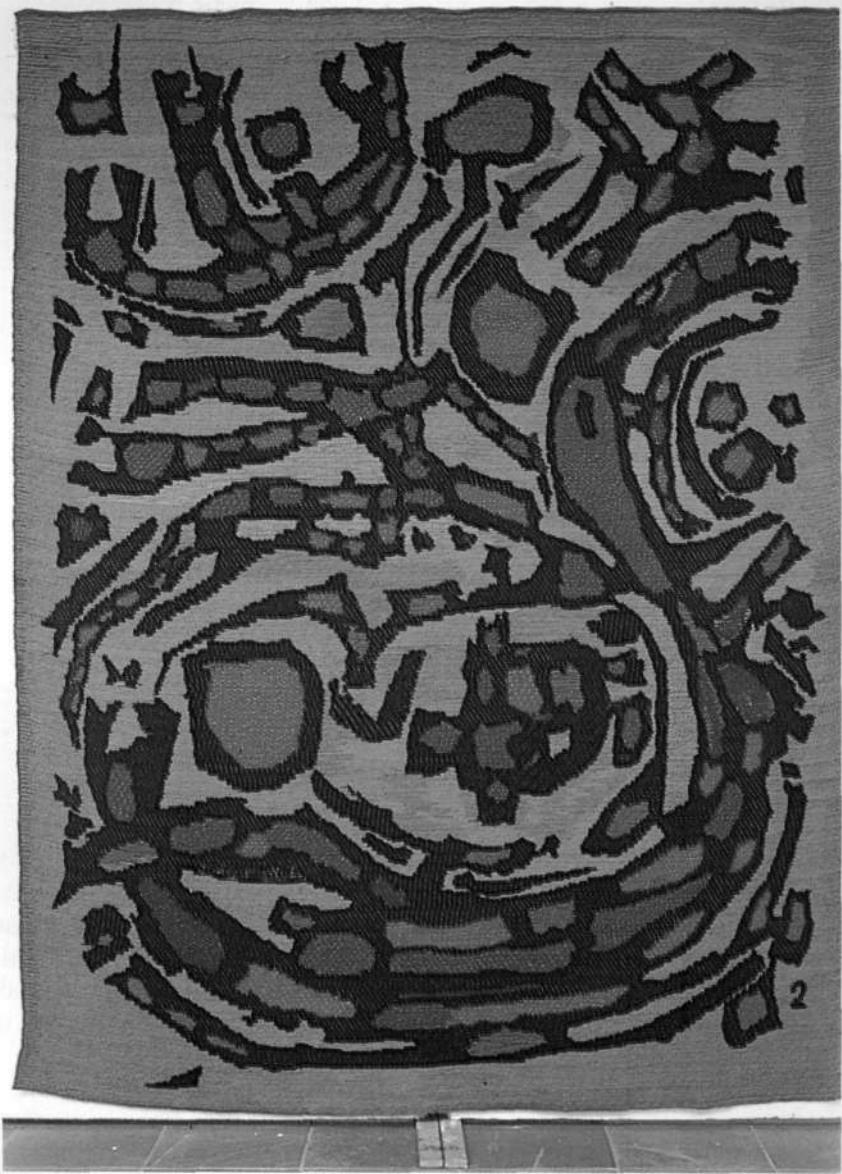
En secret sous le manteau noir
De la Nuid, sans estre apperçeuë,
Où que je peusse appercevoir
Aucun des objets de la veuë,
N'ayant ny guide, ny lueur,
Que la lampe ardente en mon cœur.*

*Gauaro doatsuan,
gordeka, iñor oar ez zalarik,
ezer ez nekusala,
ez argi ez gidari
biotza utan zeukana baizik.*

Alfred Manessier pintorea, Juan de la Cruz poeta mistiko handiak bere poesian adierazitakoa tapizaren bidez, plastikoki, adierazten saiatu da. Halatan hitza eta irudia plastikoki, muinean, lotu eta korapilaturik ageri dira. Alabaina, artistak mistikoaren obraren aurrean sentitu duena, eta guri helarazi nahi diguna, ebokazio ireki, libre, pertsonal eta espontaneoa dugu. Artista abstraktolirikoek beti aitorri dutenez, beren artea izpiritual, erlijioso, mistiko eta trascendente den horretatik hurbil aurkitzen da.

* Tapizok egiteko gaia XVII.mendean Aita Cyprien de la Nativité de la Vierge-k, Pariseko semeak, egindako Joan Gurutzearen lan guztiengan frantzes-itzulpenezko testoak iradoki zioten A. Manessier honi. Paul Valéry olerkariaren iritziz, itzulpen hori dela eta, Frantziako olerkari onenetakotzat jo daiteke. *Ik. JEAN DE LA CROIX. Œuvres complètes...* Alençon (Desclée de Brouwer) 1989, 31.orr. (Bibliothèque Européenne).

Hemen jarri dugu frantzes testo hori ere, erderazkoaren eta Gaztelu-ren euskal-itzulpenarekin batean.

La blanca palomica
 al arca con el ramo se ha tornado,
 y ya la tortolica
 al socio deseado
 en las riberas verdes ha hallado.

[CB, 34]

La blanche Colombe en ce jour
 Avec son verd rameau d'olive,
 Est dedans l'Arche de retour:
 Ja sur la verdoyante rive,
 La Tourtre trouve retiré
 Son pair qu'elle avoit désiré.

*Uso zuria kutxara
 itzuli doa altxuma mokoan,
 ta orain usapalak
 maitekide laguna
 batu du ibaiondo naroan.*

Artista, alabaina, den abstraktoena izanik ere, inoiz ez da errealitatetik gehiegi aldenduko. Beti errealitatea izango du abiapuntu, berau sentsazio, itzal, bizikizun, ñabardura edo estilizazio bakuna bada ere. Eta halakoa da gure oraingo kasua. Artistak uso-kutxa diseinatu du, eta, beraren erritmo eta harmoniez, amodio eta poesia-dantza plasmatu du planoaren gainean.

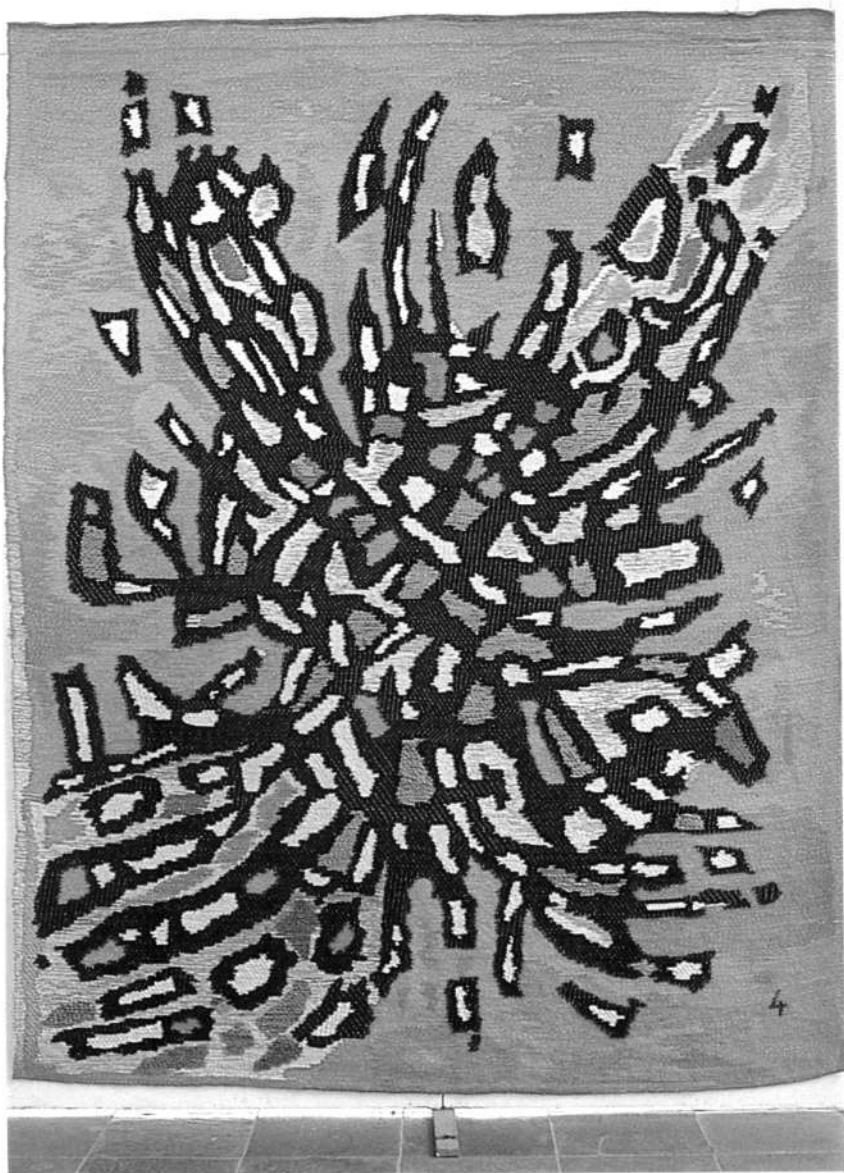
A oscuras y segura
por la secreta escala, disfrazada,
oh dichosa ventura!,
a oscuras y en celada,
estando ya mi casa sosegada.

[*Noche*, 2]

A l'obscur, mais hors de danger,
Par une eschelle fort secrète,
Couverte d'un voile étranger
Je me dérobay en cachette,
(Heureux sort!) quand tout à propos
Ma maison estoit en repos.

*Illunaldiz, mozolo,
zurubi gordeaz uste onean,
—oi ene zoriona!—
illunaldiz, kirika,
nere etxea zegola pakean.*

Artistak zuzen eta ohartuki irakurri du poeta mistikoaren bertsoa. Eta bere erretina plastikoan sorturiko impresioa ere zuzen plasmatu nahi izan du: iluntasuna (kolore beltz, urdin, moreak), eskailera sekretua (espazio eta erretikulak gainjarriz), iluntasuna eta baretasuna (konposizio lineal eta ordenatua, klasikoa).

Pastores los que fuerdes
allá por las majadas al otero,
si por ventura vierdes
aquel que yo más quiero,
decidle que adolezco, peno y muero.

O Pasteurs vous qui tournoyez,
Ces huttes, gaignans la Colline,
Si par recontre vous voyez
Celuy qui brusle ma poctrine,
Dites luy qu'en mille langueurs
Et mille souffrances je meurs.

*Arditegitik larrera
ibilli zabilzten artzai oriek,
baldin nere maitena
badakuszue, gaixo
nagola esan, miñez, il-urren.*

Artistak kolorea erabiltzen du tapiz honetan, gorria funtsean, bai eta forma hautsiak eta diagonalean moldatuak, pena, oinaze eta heriotz sentimenduak adieraztearren. Ikusizko eragina erdietsi nahi du, hots, ikuslea amodio eta, hain batean, pasio ezkontrolatuaaren giroan murgildurik gerta dadin.

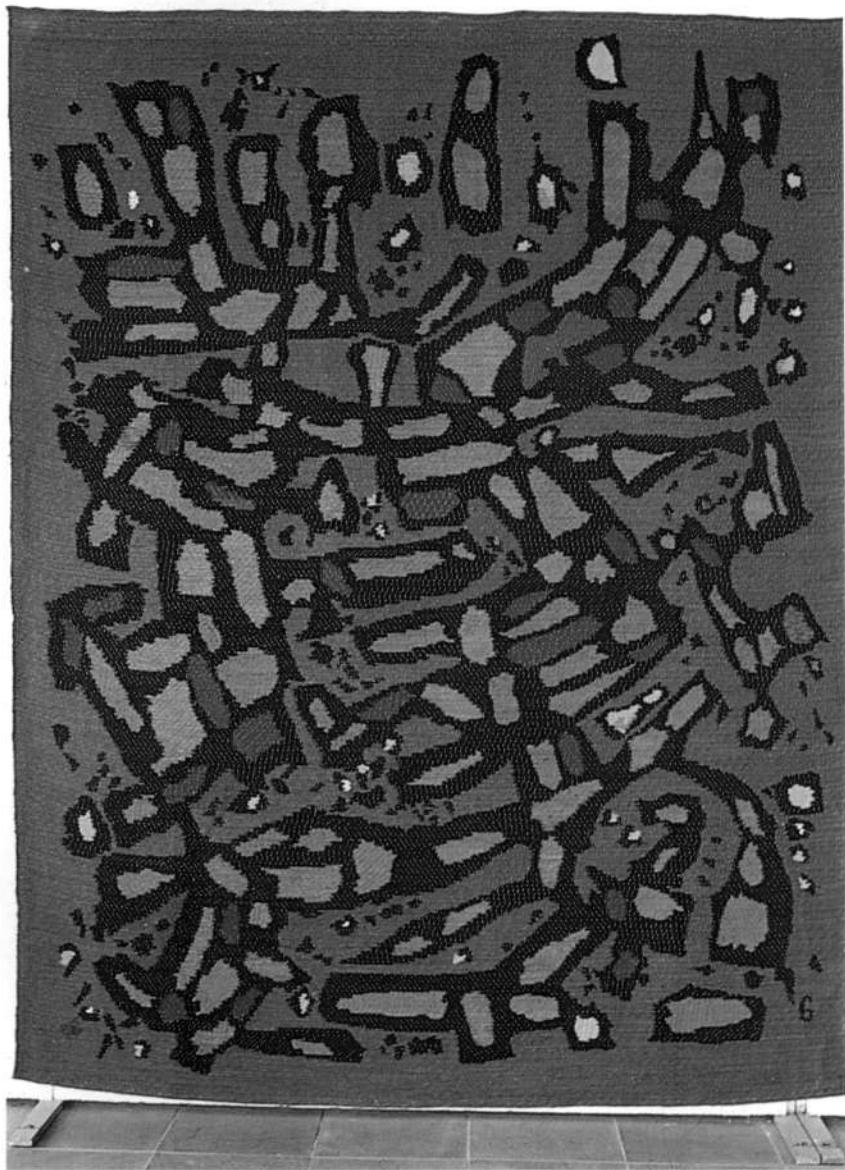
¿Por qué, pues has llegado
a aqueste corazón, no le sanaste?
Y pues que lo has robado,
¿por qué así le dejaste,
y no tomas el robo que robaste?

[CB, 9]

Quoy donc? ayant blessé ce cœur,
Ne guerirez vous sa blessure?
Me l'ayant ravy, cher Vainqueur,
Laissez vous vostre capture?
N'emporterez-vous par effect
Le butin que vous avez faict?

*Biotz au zaurtu eta,
nola eztuzu senda nai izan?
Ostu izanik, nola
uzten duzu onela,
ta ostu duzuna ez eraman?*

Bihotzaren zauriak, morearen erdian aurkitzen den gorriak irudikatuak, gi-zonen esperantza. Goranzko oinazea da, traszendentea, artista plastikoak sartu dueneko konposizioaren gisa, gora doana. Oinazea zeruko urdinean murgildurik dago, distira urdin argiez lagundurik. Oinazea ere bukatu eta argitu egiten da.

¡Oh bosques y espesuras,
plantadas por la mano del Amado!
¡Oh prado de verduras,
de flores esmaltado,
decid si por vosotros ha pasado!

[CB, 4]

O sombres forests que la main
De mon bien-aymé a plantées!
Prez, délices de l'œil humain,
Verdures de fleurs esmaillées!
Dites, sans feinte, mon Espoux
N'auroit-il point passé par vous?

*Oi baso eta itzalpe,
Maiteak eskuz landuak naro,
oi zelai ori-urdin,
lore pinpiñaz bitxi,
esan zuetatik al dan igaro!*

Oihan eta basartean berdea «Maitearen eskuz landatu» loreen urdin, arrosa eta laranjaz zipritzindurik aurkitzen da. Konposizio osoa mugimenduan diren atal txikiz eta erretikulaz eraturik dago, konposizioari bizitza eta alaitasun sentsazioa emanez.

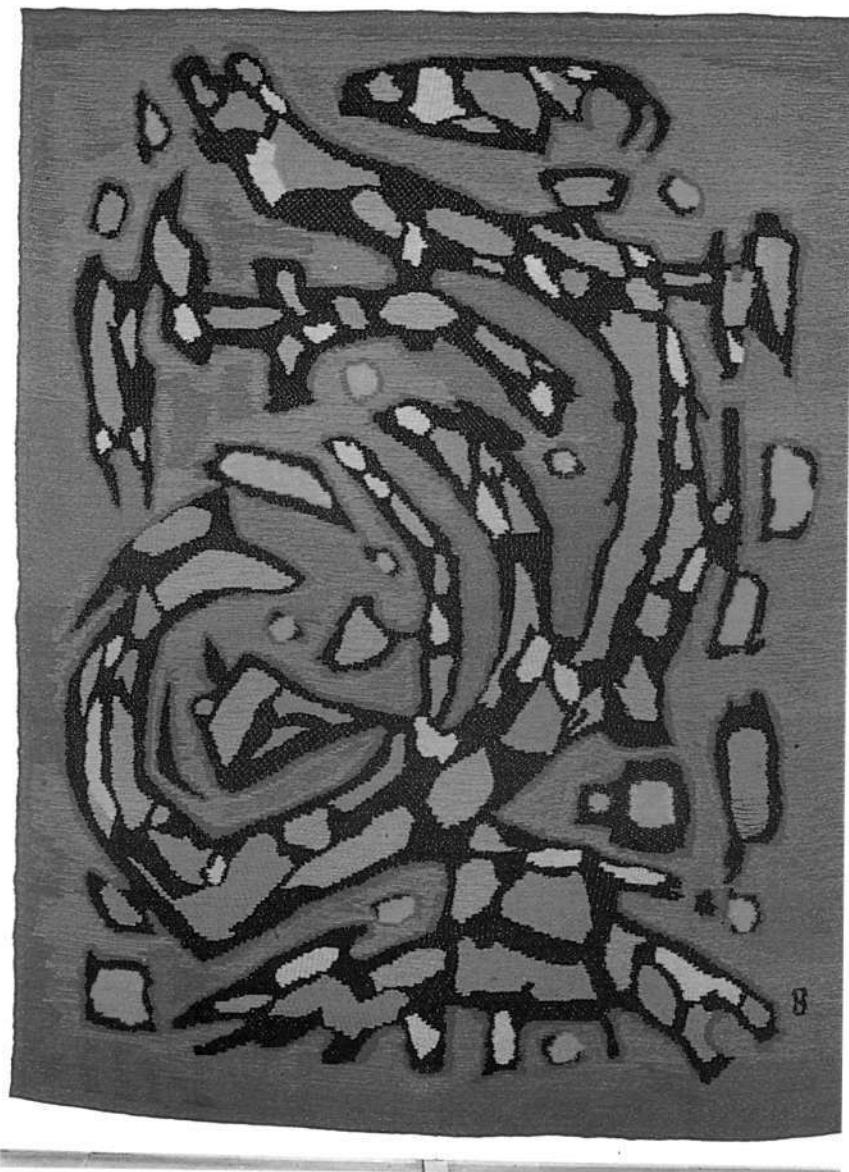
¡Oh llama de amor viva,
que tiernamente hieres
de mi alma en el más profundo centro!
Pues ya no eres esquiva,
acaba ya si quieras,
¡rompe la tela deste dulce encuentro!

[*Llama*, 1]

O vive flamme, o saincte ardeur,
Qui par cette douce blessure,
Perce le centre de mon cœur:
Maintenant ne m'estant plus dure,
Acheve, et brise si tu veux
Le fil de ce rencontre heureux.

*Nere barne-muñetan
samurki zauri nuzun
maite-sugar bizi leuna!
ter-ter jo nuzu eta
urra, ala nai izanez,
elkartze gozo onen euna!*

Forma plastikoak irekiak eta harreratsuak gertatzen dira, «amodio biziaren garra» besarkatuko luketen beso irekien antzo; goitik datorren gar horrek barneko ehun eta egitura guztiak ukitu eta asaldatu egiten ditu. Barnea mila forma eta koloretan hausten da; berauek (urdin, berde, beltzak) beste batzuk (zuri, hori, gorriek) erasotu eta beretuak gertatzen dira. Gorria, suaren eta odolaren kolorea, nagusia da eszena osoan.

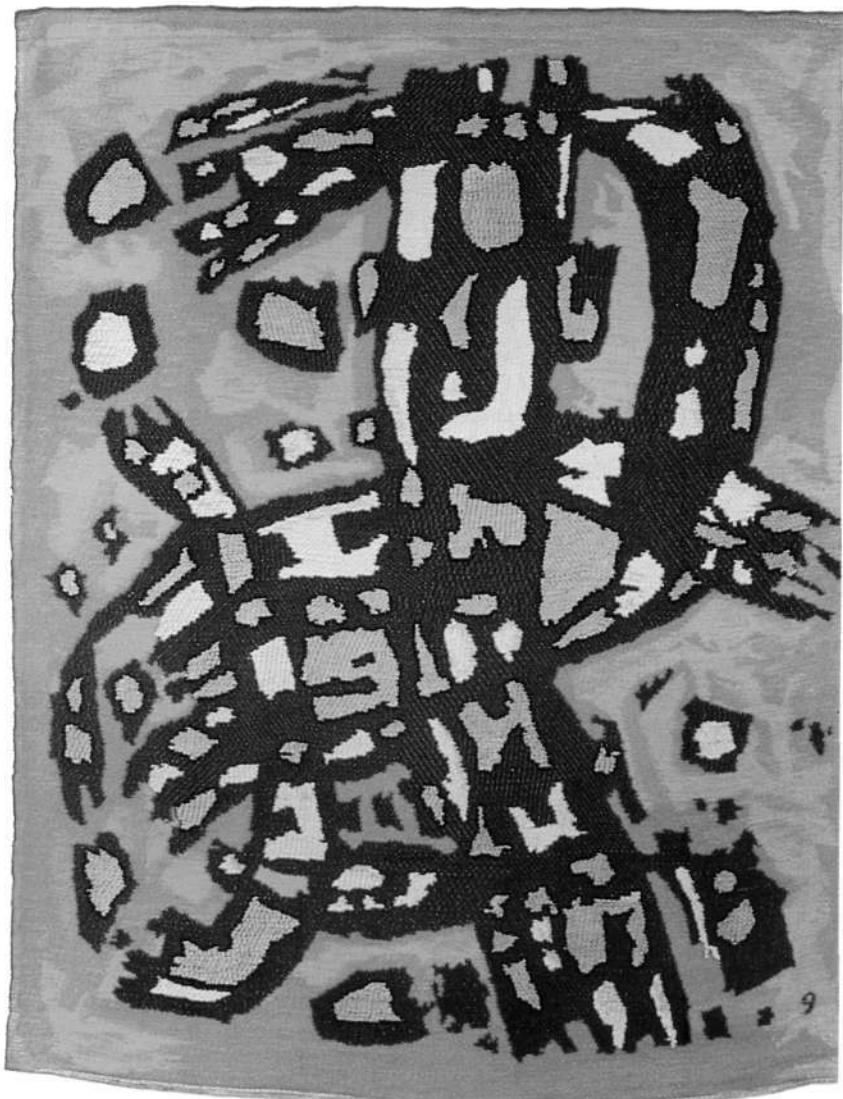
Detente, cierzo muerto;
 ven, alstro, que recuerdas los amores,
 aspira por mi huerto,
 y corran sus olores,
 y pacerá el Amado entre las flores.

[CB, 17]

Morte bise arreste ton cours:
 Leve toy, ô Sud, qui reveilles
 Par tes soufles les saintes amours,
 Fais par mon jardin tes merveilles:
 Car en respandant ses odeurs
 Mon amy paistra dans les fleurs.

*Ago i, Ipar illa;
 ator i, Egoa, maite-ekarle,
 ufaka usaionez
 egiok baratzari,
 Maitea loretan dedin ase.*

Artista plastikoak, «baratze» eta «lore» ez mintzo den poetaren testuan oin harturik, kolore berdeak, morez zipritzindurik, laranjak eta gorriak erabiltzen ditu berriro ere. Konposizioaren erritmoak, diagonala, «etorri», «aspiratu» eta «korrika egin» aditzek, bai eta bertsoaren dei-tono orokorrak erakarria da.

Mas ¿cómo perseveras,
oh vida, no viviendo donde vives,
y haciendo porque mueras
las flechas que recibes
de lo que del Amado en ti concibes?

[CB, 8]

Quoy mon ame, ne meurs tu pas,
Ne vivant point où est ta vie?
Puis que l'on haste ton trespass.
Quand celuy dont tu es ravie
Jette ses traits que tu reçois,
En ce que de luy tu conçois.

*Baña nola dirauk,
bizia, euregan bizi ezik,
Maiteaz gogoratzez
datozkikan gezitan
il-bizian agola errerik?*

Tapizaren bilbean, marrazki beltzean, somatzen den irudi antropomorfoa, forma eta kolore laranja eta urdinean borroka-zelai bihurtzen dira. Tapizaren hondo gorriak are oldarkortasun eta biolentzia handiagoa ematen dio bizi-tzagatiko borrokari. Konposizioa arabescoaren eritmoan moldatua da.

Gocémonos, Amado,
y vámonos a ver en tu hermosura
al monte y al collado,
do mana el agua pura;
entremos más adentro en la espesura.

[CB, 36]

Sus allons Amy pour nous voir,
Et pour considerer nos faces,
En vos beautez, ce clair miroir,
Où l'on découvre toutes grâces:
Au mont d'où l'eau plus pure sourd,
Au bois plus espais et plus sourd.

*Pozkida gaiten, Maite,
eta goazen zure ederrean
ur gardena darion
mendi-muño ikusle,
egigun barnago itzalunean.*

Maitatua eta maitalearen elkar aditzea forma urdin argi eta moreetan plasmatzen da, korapilatuz eta elkar osatuz, mugimendu diagonala duen gorputz bakarra moldatzen dutelarik. Hondoaren gauurdina eta beronen galaxiak konposizioaren oinarri dira.

La noche sosegada
en par de los levantes de la aurora,
la música callada,
la soledad sonora,
la cena que recrea y enamora.

[CB, 15]

La paisible et tranquille nuit,
Pareille à l'aube gracieuse:
La douce musique et sans bruit;
La solitude harmonieuse:
Le souper que donne l'amour,
Et recrée l'âme à son tour.

*Gauaro izar lorea,
goizalde bitartera danean,
murmurika ixilla,
bakartasun ozena,
apari pozgarri maitasarrean.*

«Gau baketsua» beltzak ebokatua da, konposizioaren hondo harretan eguzki sinboloak eta bizitzaren kopak marrazten dira: ogia eta ardoa, janaria eta edaria, «maitarazi eta gozarazten duen afaria». Urdin argiak eta moreak halako hilargi klimax bat, bare eta lasaia ematen diote konposizio plastiko osoari, testu mistikoari guztiz egoki datorkiolarik.

Quedéme, y olvidéme,
el rostro recliné sobre el Amado.
cesó todo, y dejéme,
dejando mi cuidado
entre las azucenas olvidado.

[*Noche*, 8]

Je me tins coy, et m'oubliai,
Panchant sur mon amy ma face,
Tout cessa, je m'abandonnai,
Remettant mes soins à sa grace:
Comme estans tous ensevelis
Dans le beau parterre des Lys.

*Ba negon egon, t'antzi,
Maiteagan etzinik betarte;
oro geldi, eta ni
zitori lorez arte
onean nindagon ardura gabe.*

Begi batzu, aurpegi bat, obalo bat, zirkulu kiribilkatua, forma eta kolore gorri-moreek moldatua. Haragi eta izpirtituaren arteko tentsioa, gizonaren eta Jainkoaren, naturalaren eta traszendentearen arteko tentsioa plasmatzen dira Alfred Manessier-ek jakinduriaz ehoturiko azken tapiz honetan. Modu horretara, artistak Juan de la Cruz-en testuaren berrirakurketa burutzen du, plastikoki eder eta egokia den metamintzaira erabiliz.

**LAS POESIAS DE SAN JUAN DE LA CRUZ
EN LOS TAPICES DE A. MANESSIER**

Alfred Manessier trata de expresar plásticamente, a través del tapiz, lo que el gran poeta místico Juan de la Cruz expresó en su poesía. Palabra e imagen aparecen así íntimamente, plásticamente enlazadas y entrelazadas. Pero se trata de una evocación abierta, libre, personal y espontánea, de lo que el artista ha sentido, trata de transmitirnos, ante la obra del místico. Los artistas abstracto-líricos siempre han reconocido que su arte está cerca de lo espiritual, de lo religioso, de lo místico y de los trascendente.

**LES POESIES DE SAINT JEAN DE LA CROIX
DANS LES TAPISSERIES DE A. MANESSIER**

Alfred Manessier tente d'exprimer par l'art, à travers la tapisserie, ce que le grand poète mystique saint Jean de la Croix a exprimé dans sa poésie. Parole et image apparaissent ainsi intimement et plastiquement enlacées et entrelacées. Mais il s'agit d'une évocation ouverte, libre, personnelle et spontanée, de ce que l'artiste a ressenti et essayé de nous transmettre, devant l'oeuvre du mystique. Les artistes lyrico-abstraits ont toujours reconnu que leur art est tout près du spirituel, du religieux, du mystique et du transcendant.